КЛЮЧОВА ТЕМА[1]
Стаття 6 (кримінальний аспект)
Вичерпання національних засобів правового захисту/дотримання правила чотирьох місяців (передчасні висловлювання щодо вини)

(Останнє оновлення: 31.08.2024)

Вступ

Презумпція невинуватості може розглядатися у двох аспектах (*«Аллен проти Сполученого Королівства» (Allen v. the United Kingdom)* [ВП], 2013, §§ 93-94):

- Як процесуальна гарантія в контексті кримінального судового розгляду, у межах якого вона накладає вимоги щодо, *inter alia*, тягаря доведення; використання презумпцій; свободи від самовикриття; досудового оприлюднення елементів справи; та передчасних висловлювань про вину обвинуваченої особи. В контексті останнього її метою є запобігання порушенню справедливості кримінального судового розгляду упередженими висловлюваннями, зробленими у тісному зв'язку з цим провадженням (*«Касаткін проти Росії» (Kasatkin v. Russia)* (ухв.), 2021, § 22).
- Як гарантія захисту осіб, які були виправдані за кримінальним обвинуваченням, або щодо яких кримінальне провадження було закрито, від ставлення до них органів влади, як нібито вони насправді є винними в пред'явленому їм обвинуваченні. Певною мірою, захист, передбачений пунктом 2 статті 6 в цьому відношенні, може збігатися із захистом, що надається статтею 8 Конвенції.

Ця ключова тема зосереджена на тому, які національні засоби правового захисту можна вважати ефективними у зв'язку з передчасними висловлюваннями про вину обвинуваченої особи з боку представників Держави (*«Аллене де Рібемон проти Франції» (Allenet de Ribemont v. France)*, 1995, §§ 35-36), включно з суддями, які розглядають справу заявника.

Головне питання полягає в тому, чи можуть кримінальні (а саме скарга у кримінальному провадженні) або цивільні засоби правового захисту вважатися доречними та ефективними.

Принципи, напрацьовані поточною судовою практикою

Фактори, які необхідно враховувати під час визначення ефективності цивільних і/або кримінальних засобів правового захисту:

Визначаючи, які засоби правового захисту — доступні в контексті кримінального судового розгляду і/або в окремому цивільному провадженні — можуть бути ефективними у зв'язку зі скаргами, що стосуються презумпції невинуватості, Суд враховує декілька факторів (наприклад,

[1] Підготовлено Секретаріатом Суду. Не покладає зобов'язань на Суд.
Цей переклад опубліковано за домовленістю з Радою Європи, Європейським судом з прав людини та Верховним Судом (Україна) і виконано бюро перекладів «Профпереклад».

див. рішення у справах *«Матіяшевич проти Сербії» (Matijašević v. Serbia)*, 2006, §§ 32 і 33; *«Лакатош та інші проти Сербії» (Lakatoš and Others v. Serbia)*, 2014, §§ 105-113; *«Біволару проти Румунії» (Bivolaru v. Romania)*, 2017, §§ 114-116; *«Мамаладзе проти Грузії» (Mamaladze v. Georgia)*, 2022, §§ 64-67; *«Окропіридзе проти Грузії» (Okropiridze v. Georgia)*, 2023, § 114):

(i) характер та структура засобів правового захисту, наявних у національному правовому порядку;

(ii) точний контекст, у якому було зроблено оскаржувані твердження. Наприклад, якщо до судових рішень у справі заявника включено твердження, що містять передчасні висловлювання про вину, ефективним може вважатись кримінальний засіб правового захисту (*«Матіяшевич проти Сербії» (Matijašević v. Serbia)*, 2006, §§ 32 і 33, і *«Хайнал проти Сербії» (Hajnal v. Serbia)*, 2012, § 121). І навпаки, якщо скарга стосується публічних висловлювань посадових осіб, зроблених поза судом, більш доцільним може бути цивільний засіб правового захисту, наприклад позов про дифамацію (*«Лакатош та інші проти Сербії» (Lakatoš and Others v. Serbia)*, 2014, § 113; *«Окропіридзе проти Грузії» (Okropiridze v. Georgia)*, 2023, § 114; *«Нарбутас проти Литви» (Narbutas v. Lithuania)*, 2023, § 211);

(iii) точний характер скарги заявника, зокрема, чи заявник, посилаючись на презумпцію невинуватості, скаржиться насамперед на (a) порушення справедливого процесу *або* (b) посягання на його або її «репутацію» у зв'язку з оскаржуваними твердженнями.

Остання особливість добре проілюстрована протиставленням справ *«Мамаладзе проти Грузії» (Mamaladze v. Georgia)*, 2022, і *«Окропіридзе проти Грузії» (Okropiridze v. Georgia)*, 2023.

У справі *«Мамаладзе проти Грузії» (Mamaladze v. Georgia)*, 2022, §§ 62-67, Суд постановив, що скарга заявника на національному рівні, що стосувалася презумпції невинуватості, насамперед була сформульована як тісно пов'язана зі стверджуваним порушенням принципу публічності та застосуванням зобов'язання щодо нерозголошення у межах кримінального провадження, ініційованого проти нього. За таких обставин, коли презумпція невинуватості розглядається як процесуальна гарантія в контексті самого кримінального судового розгляду, Суд визнав обґрунтованим, що заявник порушує питання в межах кримінального провадження, не користуючись іншим засобом правового захисту. І навпаки, у справі *«Окропіридзе проти Грузії» (Okropiridze v. Georgia)*, 2023, § 114, в основу скарги заявника лягли висловлювання, зроблені посадовими особами поза судом, і відеозапис його арешту. Суд дійшов висновку, що кримінальне провадження щодо заявника не могло в принципі забезпечити належне місце для розгляду цих питань, оскільки суддя першої інстанції не мав юрисдикції для розгляду скарг заявника, призначення санкцій щодо відповідних посадових осіб або присудження відшкодування. Доступним був цивільний засіб правового захисту у зв'язку з дифамацією, проте заявник ним не скористався.

Кримінальні засоби правового захисту

Кримінальний засіб правового захисту, наприклад скарга, подана в межах відповідного кримінального провадження щодо заявника, може бути ефективним, якщо скарга заявника щодо презумпції невинуватості тісно пов'язана зі стверджуваним порушенням процесуальних гарантій у контексті самого кримінального судового розгляду (*«Мамаладзе проти Грузії» (Mamaladze v. Georgia)*, 2022, §§ 62-67).

У справах *«Матіяшевич проти Сербії» (Matijašević v. Serbia)*, 2006, §§ 32 і 33, і *«Хайнал проти Сербії» (Hajnal v. Serbia)*, 2012, § 121, заявники скаржились на порушення презумпції невинуватості через мову, що використовувалась самими кримінальними судами, і Суд постановив, що не можна було додатково очікувати від заявників, які подали відповідні скарги

в контексті кримінального провадження, що вони скористаються цивільним засобом правового захисту (ефективність якого також була невизначеною).

Суд вищої інстанції може виправити оскаржувані твердження, зроблені судами нижчої інстанції, виключивши з їхнього формулювання будь-які упереджені припущення про вину (*«Бенґезал проти Франції» (Benghezal v. France)*, 2022, § 36, де виправлення судом вищої інстанції призвело до висновку про відсутність порушення пункту 2 статті 6; *«Грубник проти України» (Grubnyk v. Ukraine)*, 2020, § 146, де невиправлення проблемного виразу призвело до порушення).

Водночас оскарження та інші засоби правового захисту в контексті кримінального провадження щодо заявника можуть бути неефективними, якщо згідно з національним законодавством підстави для використання таких засобів правового захисту обмежуються помилками у питаннях фактів і права, а також процесуальними помилками, що стосуються лише *суті* кримінальних обвинувачень, натомість скарга, подана заявником до Суду, стосується упереджених висловлювань, що відображають думку про вину (*«Пеша проти Хорватії» (Peša v. Croatia)*, 2010, § 132; *«Касаткін проти Росії» (Kasatkin v. Russia)* (ухв.), 2021, §§ 20-24).

Порушення питання презумпції невинуватості під час оскарження законності конкретних заходів, вжитих щодо заявника в контексті кримінального провадження (наприклад, арешту майна), якщо ці заходи не пов'язані з упередженими висловлюваннями про вину, зробленими посадовими особами поза кримінальним провадженням, не може вважатися ефективним засобом правового захисту (*«Нарбутас проти Литви» (Narbutas v. Lithuania)*, 2023, § 213).

Цивільні засоби правового захисту

Цивільний засіб правового захисту (наприклад, цивільний позов про дифамацію), в принципі, є ефективним способом подання скарг щодо ймовірно упереджених висловлювань посадових осіб стосовно кримінального провадження, що триває, як самостійно, так і в поєднанні з кримінальним засобом правового захисту, відповідно до вищезазначеної особливості, що стосується характеру скарги (*«Мамаладзе проти Грузії» (Mamaladze v. Georgia)*, 2022, § 63).

У деяких національних правових системах законодавство як таке визначає презумпцію невинуватості як право, яке, в разі його порушення, може лежати в основі цивільного позову (*«Маршіані проти Франції» (Marchiani v. France)* (ухв.), 2008), а в інших національних правових системах національна судова практика дозволяє особам подавати позови з метою захисту презумпції невинуватості в межах цивільного позову про захист прав, наприклад прав особистої недоторканності, доброго імені та репутації (*«Баб'як та інші проти Словаччини» (Babjak and Others v. Slovakia)* (ухв.), 2004; *«Лакатош та інші проти Сербії» (Lakatoš and Others v. Serbia)*, 2014, § 108) або честі та гідності (*«Янушкевичієне проти Литви» (Januškevičienė v. Lithuania)*, 2019, §§ 43, 46, 60-62).

Якщо Уряд наполягає на існуванні ефективного засобу правового захисту, що випливає з національної судової практики, не обов'язково надавати приклади з судової практики, щоб продемонструвати успішність цього засобу позивачам, які його використовують, за умови, що суди розглядають цивільні позови на підставі стверджуваного порушення презумпції невинуватості по суті. Згідно з усталеним принципом, ефективність будь-якого засобу правового захисту в значенні статті 13 не залежить від визначеності, яку він дає щодо сприятливого для заявника результату (*«Кудла проти Польщі» (Kudła v. Poland)* [ВП], 2000, § 157).

Наприклад, у справі *«Нарбутас проти Литви» (Narbutas v. Lithuania)*, 2023, §§ 214-16, Уряд надав лише два приклади справ на національному рівні, в яких суди розглядали цивільні позови, подані проти політиків у зв'язку з їхніми публічними висловлюваннями, і ці справи досі розглядалися в національних судах. Суд зазначив, що заявник не прокоментував ці приклади і не надав жодних інших аргументів або рішень національних судів, які свідчили б, що засіб

правового захисту був очевидно безрезультатним. Він не порушив жодного провадження, у якому можна було б перевірити ефективність цього засобу правового захисту. Суд дійшов висновку, що до його обов'язків не належало виявлення *in abstracto* неефективності цього засобу, і відхилив скаргу заявника згідно з пунктом 2 статті 6 у зв'язку з невичерпанням національних засобів правового захисту.

Вимоги щодо ефективності цивільного засобу правового захисту

Для того, щоб бути ефективним, цивільний засіб правового захисту повинен забезпечувати, як самостійно, так і в поєднанні з іншим (кримінальним) засобом правового захисту: (a) визнання порушення; і (b) присудження відшкодування (*«Баб'як та інші проти Словаччини» (Babjak and Others v. Slovakia)* (ухв.), 2004). Крім того, щоб бути ефективним, такий засіб правового захисту повинен:

(i) бути доступним одразу після того, як відбулося стверджуване порушення, і не може залежати від остаточного результату кримінального провадження (наприклад, див. рішення у справах *«Маршіані проти Франції» (Marchiani v. France)* (ухв.), 2008; *«Гуцанові проти Болгарії» (Gutsanovi v. Bulgaria)*, 2013, §§ 176 і 178; у контексті наступних проваджень — див. також *«Янушкевичієне проти Литви» (Januškevičienė v. Lithuania)*, 2019, §§ 49 і 60);

(ii) не підлягати виключенню у зв'язку з офіційним імунітетом суддів щодо висловлювань, зроблених ними під час виконання своїх функцій (*«Гуцанові проти Болгарії» (Gutsanovi v. Bulgaria)*, 2013, § 177).

Поєднання засобів правового захисту

У контексті статті 13 Конвенції, Суд постановив, що попри те, що жоден засіб правового захисту самостійно не може повністю задовольнити вимоги статті 13, зробити це може сукупність засобів правового захисту, передбачена національним правом (*«Сільвер та інші проти Сполученого Королівства» (Silver and Others v. the United Kingdom)*, 1983, § 113 (c)). Цей принцип також знаходить застосування під час визначення належних засобів правового захисту для розгляду скарг, що стосуються презумпції невинуватості.

Наприклад, у справі *«Рімшевич проти Латвії» (Rimšēvičs v. Latvia)* (ухв.), 2023, §§ 43-56, Суд постановив, що заявник був зобов'язаний скористатися поєднанням національних засобів правового захисту: (i) кримінального засобу правового захисту, що міг би забезпечити визнання права заявника вважатись невинуватим; і (ii) цивільного позову, що міг би гарантувати йому відшкодування у формі компенсації. Відповідний засіб правового захисту, передбачений національним кримінально-процесуальним правом, дозволяв відповідній особі, не чекаючи на винесення рішення у справі, подати скаргу, в якій стверджувалось про порушення презумпції невинуватості внаслідок висловлювань осіб, які не брали участі в кримінальному провадженні. У цьому контексті орган, відповідальний за кримінальне провадження, міг визнати порушення презумпції невинуватості, гарантувати оприлюднення цього визнання та передати це питання на розгляд органу, який міг би ухвалити рішення щодо відповідальності посадової особи, якій належало це висловлювання. Це визнання пізніше могло слугувати основою для цивільного позову про компенсацію.

У правових системах, у яких дифамація передбачає кримінальне покарання, скарга у кримінальній справі у зв'язку з дифамацією (в поєднанні з додатковим цивільним позовом про відшкодування, поданим у межах кримінального провадження) в принципі могла переслідувати ту саму мету, що й цивільний позов у правових системах, де дифамація є питанням цивільних правовідносин (*«Гуцанові проти Болгарії» (Gutsanovi v. Bulgaria)*, 2013, § 178). Водночас ефективність такого засобу правового захисту може бути підірвана потребою в застосуванні

кримінально-правового критерію доведеності, коли сторона обвинувачення (заявник) може бути зобов'язана довести неправдивість оскаржуваного висловлювання. Це може передбачати вимогу, згідно з якою заявник повинен довести свою невинуватість, і такий засіб правового захисту не може вважатись ефективним (там само, § 179).

Дотримання правила чотирьох місяців та незалежність результатів кримінального провадження:

Відповідь на запитання про те, чи пропонує національна правова система ефективний засіб правового захисту і чи цей засіб було використано, також впливає на питання дотримання чотиримісячного (раніше — шестимісячного) строку (*«Хайнал проти Сербії» (Hajnal v. Serbia)*, 2012, § 126).

На відміну від скарг, поданих згідно з пунктами 1 і 3 статті 6, які, за відсутності особливих обставин, оголошуються неприйнятними як передчасні, якщо стосуються кримінального провадження, що триває (*«Сперісен проти Швейцарії» (Sperisen v. Switzerland)*, 2023, § 48), скарги, подані згідно з пунктом 2 статті 6, щодо передчасних висловлювань про вину не відхиляються на тій підставі, що кримінальне провадження ще триває (*«Гуцанові проти Болгарії» (Gutsanovi v. Bulgaria)*, 2013, § 176; *«Нарбутас проти Литви» (Narbutas v. Lithuania)*, 2023, § 211).

Наприклад, так сталось у справі *«Надір Їлдирим та інші проти Туреччини» (Nadir Yıldırım and Others v. Türkiye)*, 2023, §§ 45-48, у якій кримінальне провадження щодо заявників було розпочато у 2010 році. 2016 року голова суду першої інстанції склав звіти про розслідування для позбавлення заявників парламентського імунітету, які містили рішучі висловлювання про те, що заявники вчинили злочини, в яких їх обвинувачували. Заявники безуспішно вимагали відводу судді на цій підставі. Уряд стверджував, що кримінальне провадження досі тривало і що у разі винесення обвинувального вироку заявники могли подати касаційну скаргу щодо презумпції невинуватості до Касаційного Суду. Суд постановив, що зважаючи на час, необхідний для доступу до цього потенційного засобу правового захисту, він не міг вважатися ефективним.

Якщо Суд визнав, що скарга згідно з пунктом 2 статті 6 не могла бути відхилена у зв'язку з невичерпанням національних засобів правового захисту через те, що заявник належним чином порушив це питання під час кримінального провадження, відлік чотирьох- або шестимісячного строку повинен рахуватися з моменту остаточного вирішення обґрунтованості висунутого кримінального обвинувачення (*«Панасюк проти України» (Panasyuk v. Ukraine)* (ухв.), 2011). Якщо жоден засіб правового захисту (особливо кримінальний засіб правового захисту) не вважається ефективним, відлік строку ведеться з дня відповідного ймовірно упередженого висловлювання (*«Нягоє проти Румунії» (Neagoe v. Romania)*, 2015, §§ 26-34).

Варті уваги приклади

- *«Аррігo та Велла проти Мальти» (Arrigo and Vella v. Malta)* (ухв.), 2005 — справа стосувалась висловлювань Прем'єр-міністра, які він зробив у засобах масової інформації стосовно розслідування злочинів, у вчиненні яких підозрювались заявники. Поки тривало кримінальне провадження, скарга заявників щодо порушення презумпції невинуватості розглядалась у паралельному конституційному компенсаційному провадженні, і Конституційний Суд визнав, що відбулось порушення прав заявників на справедливий суд і на презумпцію невинуватості. Конституційний Суд розпорядився, щоб копія його рішення була долучена до матеріалів кримінального провадження, яке тривало щодо заявників. Суд встановив, що заявники більше не могли претендувати на статус потерпілих від стверджуваного порушення пункту 2 статті 6 у розумінні

статті 34: несумісно *ratione personae,* оскільки було визнано порушення і заявникам було надано достатнє відшкодування;

- *«Маршіані проти Франції» (Marchiani v. France)* (ухв.), 2008 — заявник (депутат Європейського Парламенту) скаржився згідно з пунктом 2 статті 6 щодо висловлювань про нього, зроблених у висновку, поданому прокурором Голові Європейського Парламенту, і щодо статті в газеті, в якій були опубліковані витяги з цього висновку, які, як стверджував заявник, не могли бути розголошеними без втручання органів влади. Суд зазначив, що Цивільний кодекс Франції передбачав можливість вимагати відшкодування та вжиття термінових забезпечувальних заходів на основі стверджуваного порушення презумпції невинуватості, якою заявник не скористався. Скарга була відхилена у зв'язку з невичерпанням національних засобів правового захисту;
- *«Констас проти Греції» (Konstas v. Greece)*, 2011, §§ 28-31 — справа стосувалася зауважень, зроблених Прем'єр-міністром і двома міністрами щодо кримінальної справи заявника, і формулювання рішення національного суду про зняття обвинувачень з частини обвинувачених, в якій стверджувалося, що «заявник відіграв важливу роль у вчиненні злочинів». Уряд стверджував, що заявник повинен був звернутися по відшкодування у зв'язку з дифамацією за цивільно-процесуальним правом стосовно висловлювань обох політиків та формулювання рішення суду. Уряд вважав, що засіб правового захисту був однаковою мірою ефективним щодо обох аспектів скарги заявника. Суд встановив, що заявник не мав ефективного засобу правового захисту, завдяки якому він міг би запропонувати відповідному кримінальному суду встановити порушення презумпції невинуватості з позицій процесуального права, і що цивільний позов у зв'язку з дифамацією не міг повністю усунути стверджуване порушення принципу. Водночас за відсутності ефективного національного засобу правового захисту скаргу щодо формулювання, використаного в судовому рішенні, було відхилено на тій підставі, що її було подано більше ніж через шість місяців після дати винесення цього рішення. І навпаки, скарги щодо публічних зауважень, зроблених членами Уряду, було визнано такими, що були подані своєчасно та розглянуті по суті;
- *«Янушкевичієне проти Литви» (Januškevičienė v. Lithuania)*, 2019, §§ 56-63 — заявниця скаржилась, що в кримінальному провадженні щодо третіх сторін суди ухвалили рішення, згідно з якими вона вчинила кримінальні злочини як учасник організованої групи. Уряд навів кілька прикладів справ з національної судової практики, в яких особи стверджували, що заяви, що представляють їх винними у кримінальному правопорушенні, порушили їх честь та гідність. Не було виявлено жодних виняткових обставин, які могли б звільнити заявника від зобов'язання скористатися зазначеним засобом правого захисту. Суд встановив, що заявниця не вичерпала внутрішні засоби захисту стосовно своєї скарги відповідно до пункту 2 статті 6 Конвенції;
- *«Нарбутас проти Литви» (Narbutas v. Lithuania)*, 2023, §§ 211-17 — справа стосувалася публічних висловлювань декількох політичних діячів щодо кримінальної справи заявника. Заявник був виправданий судом першої інстанції, проте апеляційне оскарження цього рішення, ініційоване прокурором, досі тривало. Суд відхилив заяви Уряду про те, що скарга заявника у зв'язку з порушенням презумпції невинуватості була подана передчасно: за таких обставин Суд не був переконаний, що порушення в межах кримінального провадження питання про упереджені висловлювання діячами, які не були учасниками цього кримінального провадження, було ефективним засобом правового захисту. Водночас Суд відхилив скаргу заявника у зв'язку з невичерпанням національних засобів правового захисту, оскільки заявник не скористався ефективним

засобом правового захисту — цивільним позовом у зв’язку з захистом своєї честі та гідності, поданим проти політичних діячів, про яких йшлося.

КЛЮЧОВІ ПОСИЛАННЯ ІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

- *«Баб'як та інші проти Словаччини» (Babjak and Others v. Slovakia)* (ухв.), № 73693/01, 30 березня 2004 року (неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Арріго та Велла проти Мальти» (Arrigo and Vella v. Malta)* (ухв.), № 6569/04, 10 травня 2005 року (неприйнятно — більше не є потерпілим);
- *«Матіяшевич проти Сербії» (Matijašević v. Serbia)*, № 23037/04, ЄСПЛ 2006-X (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Маршіані проти Франції» (Marchiani v. France)* (ухв.), № 30392/03, 27 травня 2008 року (неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Пеша проти Хорватії» (Peša v. Croatia)*, № 40523/08, 08 квітня 2010 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Знайкін проти України» (Znaykin v. Ukraine)*, № 37538/05, 07 жовтня 2010 року (неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Констас проти Греції» (Konstas v. Greece)*, № 53466/07, 24 травня 2011 року (порушення пункту 2 статті 6 стосовно висловлювань заступника міністра фінансів та міністра юстиції і відсутність порушення пункту 2 статті 6 стосовно висловлювань прем'єр-міністра);
- *«Панасюк проти України» (Panasyuk v. Ukraine)* (ухв.), № 19906/04, 23 серпня 2011 року (неприйнятно — шестимісячний строк);
- *«Хайнал проти Сербії» (Hajnal v. Serbia)*, № 36937/06, 19 червня 2012 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Гуцанові проти Болгарії» (Gutsanovi v. Bulgaria)*, № 34529/10, ЄСПЛ 2013 (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Лакатош та інші проти Сербії» (Lakatoš and Others v. Serbia)*, № 3363/08, 7 січня 2014 року (неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Нягоє проти Румунії» (Neagoe v. Romania)*, № 23319/08, 21 липня 2015 року (неприйнятно — шестимісячний строк);
- *«Паулікас проти Литви» (Paulikas v. Lithuania)*, № 57435/09, 24 січня 2017 року (відсутність порушення пунктів 1 і 2 статті 6);
- *«Біволару проти Румунії» (Bivolaru v. Romania)*, № 28796/04, 28 лютого 2017 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Янушкевичієне проти Литви» (Januškevičienė v. Lithuania)*, № 69717/14, 03 вересня 2019 року (неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Батіашвілі проти Грузії» (Batiashvili v. Georgia)*, № 8284/07, 10 жовтня 2019 року (неприйнятно у зв'язку з невичерпанням стосовно висловлювань депутатів парламенту, прийнятно та порушення пункту 2 статті 6 стосовно поширення аудіозапису заявника органами державної влади);
- *«Касаткін проти Росії» (Kasatkin v. Russia)* (ухв.), № 53672/14, 22 червня 2021 року (неприйнятно — шестимісячний строк);
- *«Бенґезал проти Франції» (Benghezal v. France)*, № 48045/15, 24 березня 2022 року (відсутність порушення пункту 2 статті 6);

- *«Мамаладзе проти Грузії» (Mamaladze v. Georgia)*, № 9487/19, 03 листопада 2022 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Окропіридзе проти Грузії» (Okropiridze v. Georgia)*, №№ 43627/16 і 71667/16, 07 вересня 2023 року (неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Рімшевич проти Латвії» (Rimšēvičs v. Latvia)* (ухв.), № 31634/18, 10 жовтня 2023 року (неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Надір Їлдирим та інші проти Туреччини» (Nadir Yıldırım and Others v. Türkiye)*, № 39712/16, 28 листопада 2023 року (порушення пункту 2 статті 6);
- *«Нарбутас проти Литви» (Narbutas v. Lithuania)*, № 14139/21, 19 грудня 2023 року (неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту);
- *«Ритіков проти України» (Rytikov v. Ukraine)*, № 52855/19, 23 травня 2024 року (неприйнятно — невичерпання національних засобів правового захисту).